

Abramowicz, Andrzej

"Chronology of the history of archeology in the Netherlands up till 1922", J. A. Brongers, Amersfoort 1975 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/3, 582-583

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

J. A. Brongers: *Chronology of the history of archeology in the Netherlands up till 1922*. State Service for Archaeological Investigations in the Netherlands. Amersfoort 1975.

J. A. Brongers, który m.in. jest wydawcą notatek naukowych i planów pozostawionych przez wybitnego dziewiętnastowiecznego archeologa holenderskiego C. J. C. Reuvenisa (1833: *Reuvenis in Drenthe*. W: *Nederlandse Oudheden*. T. IV Amersfoort 1973), wydał obecnie techniką małej poligrafii bibliografię i klucz chronologiczny dotyczące historii archeologii holenderskiej. Państwowa Holenderska Archeologiczna Służba Konserwatorska ułatwiła ukazanie się tego wydawnictwa. Zaplanowane ono było na Sympozjum Historii Archeologii mające odbyć się w Århus w Danii w maju 1975 r., które zostało przełożone na 1977 r.

Autor podzielił swą pracę po „Przedmowie” i „Wprowadzeniu” — na „Kalendarz” i „Bibliografię”. Całość kończy indeks osobowy.

Układ „Kalendarza” uwzględnia w każdym okresie chronologicznym zarówno stałe regiony o specyficznych warunkach rzutuujących na rozwój archeologii jak i poszczególne środowiska uniwersyteckie, grupując materiał wg trzech punktów: 1 — Informacja biograficzna, 2 — Ważne fakty dotyczące historii archeologii, 3 — Informacja bibliograficzna.

Periodyzacja obejmuje dziesięć okresów: 1 — Średniowiecze do 1450 r., 2 — Lata 1450—1582 — w tym okresie pojawiają się pierwsze rozpoznawalne opisy zabytków. Pod koniec J. J. Scaliger przybywa na uniwersytet w Lejdzie (założonym w 1575 r.); 3 — Lata 1583—1609, to działalność Scaligera, praca nad epigrafia rzymską i chronologią czasów klasycznych; 4 — Lata 1610—1669, okres który kończy się sformulowaniem zasad stratygrafii przez Steno (Niels Stensen), przynosi pierwszy plan wykopalisk (1613), publikacje J. Picardta o starożytnościach (1660) ujawnienie kamieni ołtarza Nehalennii (1647); 5 — Lata 1670—1750 — pierwsze zarządzenia w sprawie ochrony zabytków; 6 — (1751—1817), w tym czasie powstają towarzystwa naukowe: Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen w Haarlem (1752), Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, przemienione potem na Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen; 7 — (1818—1835), notuje się wykopaliska w Valtherbrug, raport Schultesa dotyczący stanu zabytków archeologicznych w Drenthe, założenie Rijksmuseum van Oudheden w Lejdzie, przybycie do Lejdy Reuvenisa. Archeologia staje się nauką; 8 — (1836—1868), to okres działalności L. J. F. Janssen i C. Leemansa; 9 — Lata 1869—1903 upływają pod znakiem prac W. Pleyte'a; 10 — (1904—1922) w tym czasie tworzą się dwie szkoły: J. H. Holwerdy i A. E. van Giffena (ten ostatni zakłada otwarty w 1922 r. Biologisch-Archeologisch Instituut w Groningen).

Podział geograficzny przedstawia autor na specjalnej mapce (s. 4). Obejmuje on pięć regionów oznaczonych literami A—E. Region A to okręg północnego wybrzeża (Northern coastal area), problemem są tu tzw. terpy, czyli sztuczne wzgórza mieszkalne. Region B obejmuje północne gleby piaszczyste (Northern sandy soils), chodzi o prowincję Drenthe i Overijssel, Veluwe i Achterhoek, częściowo Westerwolde i Gaasterland. Problemem narzucającym się w tym okręgu były mogiły (hunebedden) i tzw. pola celtyckie (legerplaatsen). Region C zamyka w sobie okręg nadrzeczny i Holandię właściwą (The river area and Holland), czyli ziemię koło Rijn, Waal i Maas na zachód od Nijmegen, Betuwe i prowincje Noord i Zuid-Holland. Z rejonem tym wiązały się problemy limesu rzymskiego. Region D odpowiada Zelandii i wiąże się z tzw. pagórkami refugialnymi (vlied-bergen). Wreszcie region E (Sounthers high soils) pokrywa się z prowincjami Limburg i Noord-Brabant, gdzie rozwój zainteresowań zabytkami pradziejowymi można wiązać z działalnością ludności katolic-

kiej, która emancypowała się po restauracji hierarchii kościelnej w 1853 r. Natomiast pod literą F umieszcza autor informacje wiążące się ze środowiskami uniwersyteckimi: Lejdą od 1575 r., Groningen od 1614 r. i Utrechtem od 1636 r.

Część bibliograficzna: *Bibliography of works about the history on archaeology in the Netherlands*, ułożona alfabetycznie nazwiskami autorów, obejmuje też pozycje późniejsze niż rok 1922, na którym kończy się kalendarz.

Autor zapowiada, iż obszerniejsza wersja tego dzieła będzie opublikowana w *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*.

Andrzej Abramowicz
(Łódź)

Polska Akademia Umiejętności 1872—1952. Nauki humanistyczne i społeczne. Materiały sesji jubileuszowej. Kraków, 3—4 V 1973. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1974, 405 s. 3 nlb. 73 ilustr.

Wydawnictwo PAN. Zakład Historii Nauki i Techniki.

W 1972 r. minęło sto lat od daty założenia w Krakowie Akademii Umiejętności, przemianowanej w 1919 r. na Polską Akademię Umiejętności. Genetycznie instytucja ta była związana z Towarzystwem Naukowym Krakowskim, które z kolei wyrosło na pniu powstałego w 1815 r. Towarzystwa Naukowego Uniwersytetu Krakowskiego. Istniała jednak zasadnicza różnica pomiędzy AU, a poprzedzającymi ją naukowymi korporacjami. W przeciwieństwie do nich była ona pomyślana jako organizacja ogólnonarodowa, skupiająca obok badaczy z ośrodka krakowskiego wybitniejsze indywidualności ze wszystkich trzech zaborów. Przy tym jej promotorzy, a pośród nich przede wszystkim J. Szujski, kładli szczególny nacisk na to, aby podejmowane pod auspicjami Akademii dociekania stały na poziomie nauki europejskiej, aby obejmowały dziedziny zasadnicze, problemy aktualnie wiodące. Wszystkie wydziały AU: filologiczny, filozoficzno-historyczny i matematyczno-przyrodniczy (od 1930 r. również lekarski), prowadziły działalność badawczą, wydawniczą i organizacyjną.

Działalność ta została omówiona na dwóch jubileuszowych sesjach. Pierwsza z nich poświęcona naukom lekarskim, ścisłym, biologicznym i naukom o ziemi odbyła się w Krakowie dnia 14 grudnia 1972 r.; druga — koncentrująca się wokół dyscyplin humanistycznych i społecznych — w dniach 3 i 4 maja 1973 r. Przygotowane z tej okazji referaty i rozprawy ogłoszone następnie drukiem złożyły się na dwa okazałe tomy. Przedmiotem niniejszego omówienia jest tom zawierający materiały poświęcone problematyce humanistycznej i społecznej.

O założeniu AU, o pracach w niej prowadzonych, o roli jaką odegrała wraz z PAU w rozwoju naszej nauki, ukazało się już poprzednio kilka pozycji. Pisali o tych sprawach: S. Smolka, S. Kutrzeba, J. Hulewicz, K. Stachowska, D. Roderowa, S. Czarniecki, J. Wiltowski, J. Dużyk, E. H. Nieciowa, Z. Dydówna, E. Schnaydrowa, R. Żurkova. Ogłoszone dotychczas studia wraz ze wspomnianymi tomami jubileuszowymi stwarzają możliwość opracowania pełnej i wyczerpującej monografii poświęconej historii Akademii.

Materiały, które stanowią pokłosie sesji z dnia 3—4 maja 1973 r. wszechstronnie i dokładnie określają rolę tej instytucji w unowocześnianiu metod badawczych, w dynamizowaniu dążeń do pełnego rozwoju wiedzy w Polsce. W sposób korzystny odbiegają one od niektórych wydawnictw tego typu, tak często obciążanych brakiem krytycyzmu, brakiem głębszego, perspektywicznego spojrzenia. Tym razem spotykamy się z ujęciami pełnymi obiektywizmu i rzetelności. Piszący otwarcie, ale bez przesady, wypunktowują obok zasług, które